

Бялик О.В. Досвід Євросоюзу щодо статевого виховання учнівської молоді та її підготовка до подружнього життя й відповідального батьківства / О.В.Бялик // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : збірник наукових праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД. – Вип. 18, кн.1, 2014. – С. 90–98.

УДК 37.03 (4)

О.В.Бялик, м. Умань

ДОСВІД КРАЇН ЄВРОСОЮЗУ ЩОДО СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ЇЇ ПІДГОТОВКА ДО ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ Й ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА

В статті висвітлюється досвід статевого виховання учнів, розкриваються його особливості, а також обумовлена необхідність підготовки молоді до майбутнього сімейного життя й відповідального батьківства в країнах Євросоюзу. Зокрема, особлива увага автором звернена на вивчення досвіду таких провідних країн Європейського Союзу як країни Скандинавії, республіка Польща, Німеччина та Велика Британія.

Ключові слова: *статеве виховання, учнівська молодь, підготовка до майбутнього подружнього життя й відповідального батьківства, країни Євросоюзу.*

Сучасна українська держава переживає морально-духовну кризу, що призвела до втрати людьми життєвих орієнтирів та сенсу життя, руйнуванням моральних цінностей і світогляду. Такі процеси, безумовно, негативно позначаються на загальному розвитку молоді й зокрема на їх статевому самовираженні. Це пов'язано, насамперед, із прискореним статевим розвитком учнів, недостатнім рівнем обізнаності неповнолітніх у статевій сфері, одержанням перекрученої, часто вульгарної інформації, в основному «з вулиці», проявом сексуальної вседозволеності серед молоді, злочинністю на статевому ґрунті тощо.

Як наслідок, загострюється й проблема готовності молоді до майбутнього сімейного життя та усвідомленого батьківства, що повинно здійснюватися на принципах подружнього партнерства, демократизму, взаємоповаги та розуміння, через формування батьківсько-дитячих стосунків. Порушена проблема у вітчизняних

навчальних закладах ще не отримала належного розв'язання та правильного розуміння й носить переважно стихійний та епізодичний характер. У зв'язку з цим правильно організоване статеve виховання учнівської молоді та процес підготовки її до сімейного життя й батьківства визначено одним із пріоритетних завдань сучасних вітчизняних закладів освіти.

Подібність, навіть аналогічність, окресленої проблеми у ряді європейських держав актуалізує її дослідження в Україні, представляє науковий та практичний інтерес, оскільки методи її розв'язання та досягнення позитивних результатів значною мірою залежать від економічних, соціально-політичних і культурних умов конкретної держави.

Упродовж останніх десятиліть активізувалися науково-педагогічні дослідження щодо означеної проблеми. Сучасні українські педагоги і психологи у своїх дослідженнях розглядають теоретичні основи статевого виховання (А. Даник, В. Кравець, І. Мачуська), проблему підготовки молоді до сімейного життя (І. Братусь, Л. Буніна, Т. Говорун, І. Даценко, О. Демченко, І. Зверева, О. Кікінежді, Л. Ковальчук, Д. Луцик, В. Постовий, Г. Радчук, Г. Фінчук), проблеми підготовки юнаків-старшокласників до виконання соціальних ролей чоловіка та батька (Н. Гусак) та ін.

Відповідно до реформування цілей та змісту освіти України впровадження у педагогічну практику цілісного особистісно орієнтованого підходу, визнання пріоритетів морально-духовного розвитку особистості в контексті оновлення європейських освітніх систем, нагальним завданням статевого виховання, сексуальної просвіти та підготовки молоді майбутнього сімейного життя й відповідального батьківства гостро постає проблема формування статевого, сімейно-рольових та батьківських компетенцій як набуття знань, умінь та навичок з основ статі, подружнього життя та батьківства, що є ключовими життєвими компетенціями людини.

Тісніша взаємодія українських навчальних закладів з іноземними (медико-психологічні центри, навчальні заклади) потребує узгоджених дій, що породжує необхідність вивчення зарубіжних виховних традицій, узагальнення найбільш цінних

ідей і технологій, напрацьованих у цій сфері європейською наукою, зокрема наукових досліджень і практичного досвіду країн Євросоюзу, які відзначаються розробленими науково-теоретичними підходами до означеної проблеми, широким практичним спрямуванням та значною експериментальною базою. Пріоритетним для нас є соціально-педагогічний напрямок, що відображає сучасні тенденції статевого виховання учнівської молоді та розвитку системи підготовки їх до майбутнього сімейного життя й батьківства як за кордоном, так і в Україні.

Вивчення досліджень зарубіжного досвіду з означеної проблеми сприятиме окресленню нового сенсу педагогічних явищ, знаходженню ефективних шляхів впровадження системи статевого виховання учнівської молоді та її основних складових – підготовки до майбутнього сімейного життя та відповідального батьківства у національній школі.

Вивчаючи досвід скандинавських країн у сфері статевого виховання слід зазначити, що якість такого виду виховання загально визнана у всьому світі й характеризується своїми відкритими поглядами щодо проблем сексуальності. За показниками Міжнародної федерації з питань планування батьківства (International Planned Parenthood Federation (IPPF)) модель статевої освіти учнів середніх навчальних закладів у цих країнах одна з найбільш досконалих в Європі. На думку зарубіжних вчених, однією з переваг системи статевого виховання цих країн є співпраця учителів та інституцій охорони здоров'я. Як учителі, так і батьки вважають, що надання статевої освіти в школі є важливим та необхідним. Основна мета такої освіти полягає не у забороні статевого стосунку, а зменшенні ризику захворювань, що передаються статевим шляхом [6, с. 49]. Крім того, країни Скандинавії прийняли такий підхід морально-статевої політики, який передбачає здобуття сексуальної освіти на основі створення спеціальних клінік для підлітків, тісно пов'язаних із діяльністю навчальних закладів, безоплатне, широкодоступне і конфіденційне обслуговування у сфері планування сім'ї, досить серйозну рекламу контрацептивів через засоби масової інформації та їх доступність [5, с. 185].

Особливо активну роботу у сфері статевої освіти проводить Датська асоціація з питань планування батьківства (The Danish Family Planning Association), яка є членом всесвітньої провідної організації Міжнародної федерації з питань планування батьківства (International Planned Parenthood Federation, IPPF) [3], метою якої є турбота про статеве здоров'я молоді, вбереження їх від небажаних наслідків та інших негативних явищ, що відбуваються в суспільстві. Асоціація тісно співпрацює з іншими організаціями та проводить щорічні конференції, присвячені проблемі вдосконалення статевої освіти, бере активну участь та організовує власні проекти, націлені на розв'язання означеної проблеми.

Більше того, скандинавські країни створили таку систему статевого виховання, яка стратегічно спрямована на проведення статевої просвіти у середніх навчальних закладах на ранньому етапі; здійснення спеціальної підготовки для учителів; впровадження проектів, основними цілями яких є профілактика раннього початку статевого життя, підліткових вагітностей та абортів, хвороб, що передаються статевим шляхом, включаючи СНІД; заснування асоціацій з питань підготовки молоді до батьківства, виконання сімейних ролей тощо; залучення до сексуального виховання церкви, соціальних служб, медичних центрів; постійне інформування молоді з метою покращення епідеміологічної ситуації в суспільстві тощо.

Проблеми статевого виховання та підготовки української молоді до сімейного життя належить до актуальних соціально-педагогічних проблем також і польського суспільства, яке знаходиться в стадії реформування, оскільки в Польщі все частіше йдеться про кризу сім'ї, порушення її єдності й інтеграції. Система підготовки до дорослого сімейного життя та відповідального батьківства в польських навчальних закладах пройшла шлях від факультативних занять до обов'язкового самостійного предмета, долаючи протести батьків проти сексуального виховання в школі, недостатність коштів на реалізацію таких програм, відсутність належної матеріально-технічної бази, але більшість

переконана у необхідності формування знань із статевого виховання учнів й сексуальної просвіти, а також з основ сімейного життя учнівської молоді.

Як наголошують науковці, в організації статевого виховання та підготовки молоді до сімейного життя в Польщі домінує компетентісно орієнтований підхід, метою якого є формування таких рис особистості, як прагнення до духовної та фізичної досконалості, здатність до вибору поведінки, самоорганізації, самоуправління, вміння спілкуватися з людьми різної статі. Питання реалізації змісту статевого та сексуального виховання молоді в Польщі розглядаються Міністерством освіти спільно з Єпископатом [1].

Не секрет, що підготовка учнів до сімейного життя, їх статеве виховання в Польщі є складовою загального процесу виховної роботи навчальних закладів, позашкільних установ та сім'ї створює систему педагогічних, медичних, правових заходів, спрямованих на формування правильного ставлення дітей та підлітків до питань статі та статевого життя, яка сприяє гармонійному розвитку особистості, готуючи дітей та підлітків до майбутнього сімейного життя, допомагає їм у соціальному самовизначенні, активному входженні у суспільне життя та формуванні духовних цінностей і навичок культури здоров'я.

Основою навчально-виховного процесу в республіці Польща, зорієнтованого на суб'єктність, є пошук шляхів співпраці, співтворчості, співдружності між учителями та учнями й між самими учнями. Моделювання такого навчально-виховного процесу означає перехід від освіти, заснованої на пасивному сприйнятті готових результатів, копіюванні зразків, що призводить до формування шаблонності і схематичності мислення учнів, до освіти, основа й мета якої – розвиток особистості. Набуває особливої актуальності питання створення авторських моделей програм, які б забезпечували наступність та неперервність, гнучкість, варіативність та альтернативність навчання й виховання учнівської молоді.

Питання статевого виховання та підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків особливо гостро стоять у системі освіти Німеччини. Директиви й навчальні плани ФРН зі статевого виховання, свідчать,

що статеве виховання як частина загального виховання є основним засобом сприяння шлюбу та сім'ї. Знання, що отримують учні в результаті статевого виховання, спрямовані на формування в дітей і молоді уявлень про відповідальне партнерство, повагу як до самого себе, та до іншої статі, взаєморозуміння і взаємодопомогу в майбутньому шлюбі. Позитивним є те, що у Німеччині статеве виховання здійснюється за принципом мультидисциплінарності, тобто відбувається на всіх заняттях і в усіх сферах шкільного життя, а не лише тоді, коли про це вказано у навчальному плані.

Науковці доводять відсутність у ФРН єдиної загальнодержавної системи сексуальної освіти, так як кожна федеральна земля самостійно проводить освітню політику, розробляє та впроваджує власну систему статевого виховання, власні обґрунтовані вимоги до змісту і концепцій, форм і методів, які б сприяли не лише засвоєнню учнями необхідних знань з проблеми міжстатевих взаємин, а й здійсненню підготовки молодих людей до майбутнього шлюбу і батьківства.

Специфічними особливостями та основними тенденціями сімейної державної політики у Німеччині, що сприяють підготовці школярів до батьківства, є впровадження соціального захисту материнства та дитинства, повага до культурних ідеалів сім'ї, дотримання прав і свобод особистості, формування професійних і батьківських компетенцій, активізація діяльності волонтерських організацій, популяризація відповідального батьківства тощо [4].

Система підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у навчальних закладах Німеччини передбачає партнерство сім'ї та школи, різноманітних державних організацій (народні університети, церковні громади, Центри соціальних служб для молоді, Центри створення сім'ї, благодійні фонди, громадські, молодіжні організації, консультаційні центри при пологових будинках, консультаційні центри з питань вагітності, виховання дітей), що є необхідною умовою підготовки учнівської молоді до дорослого сімейного життя та ефективного впровадження курсів з підготовки до майбутнього батьківства.

Значних результатів у розв'язанні проблем статевої і сексуальної просвіти учнів та розвитку психолого-педагогічних концепцій із підготовки молоді до майбутнього батьківства досягли й британські вчені, які, долаючи значні труднощі, а саме: локальний (місцевий) характер статевого виховання, стихійність та епізодичність у його здійсненні, низьку результативність, вузьку спеціалізацію (спрямованість лише на дівчат), фемінний характер викладання, відсутність інноваційних технологій, а також незначний інтерес школярів до даного питання, пасивність, низьку залученість юнаків у підготовці до майбутнього батьківства, незатребуваність гостроактуальних тем для юнацтва та ін., вплинули на Департамент освіти і науки Великої Британії, яким вивидано документ для започаткування запровадження курсів щодо статевого виховання молоді та підготовки до майбутнього батьківства/материнства через дотримання мультидисциплінарного та інтегративного підходів, що означало як розгляд окремих тем в обов'язкових предметах, так і введення нових розроблених варіативних курсів для учнів певних вікових груп. Основними цілями програми є зменшення насильства в суспільстві через захист прав дітей, зменшення ризиків раннього статевого життя і підліткової вагітності, запобігання СНІД-захворюванням [3].

Департаментом освіти і науки Великої Британії профінансовано два глобальні наукові проекти з підготовки педагогічного персоналу середніх шкіл до викладання курсу з батьківства (проект Кембриджського університету (Cambridge University Child Care and Development Group) та Астонського університету (Aston University)).

У сучасній Великій Британії курси підготовки учнівської молоді до майбутнього сімейного життя й батьківства адаптовані відповідно до вимог часу. До програми введено практико-дієвий блок, який передбачав поряд із вивченням теоретичного матеріалу, також і практичні заняття. Серед труднощів впровадження варіативних курсів із батьківства слід відмітити недостатню кваліфікацію, методичну підготовку вчителів щодо викладання, а також недостатню інформаційно-технологічну базу та відсутність цілісної програми. А позитивним досягненням з цієї проблеми є партнерська взаємодія школи з сім'єю та

громадськими волонтерськими організаціями, такими як: Асоціація спеціалістів із валеологічних знань (the Health Visitors Association), Шотландська асоціація спеціалістів із валеологічних знань (Scottish Health Visitors Association), Національний трест із народжуваності (the National Childbirth Trust), Асоціація з планування сім'ї (the Family Planning Association) тощо[3].

Таким чином, цілісна логічна структура, насичений зміст і динамічність освітніх програм з батьківства у Великій Британії, інтерактивна взаємодія вчителя з учнями на “рівних”, використання власного життєвого досвіду учнів і врахування їх особистісного потенціалу є факторами ефективної підготовки учнівської молоді до батьківства/материнства.

Особливо актуальним є запозичення багатогранного досвіду Великої Британії, Польщі, Німеччини, країн Скандинавії щодо організації співпраці школи з батьками, що сприяє підвищенню компетентності у питаннях виховання і навчання дитини, гармонізації сімейних та батьківсько-дитячих стосунків. Ефективному впровадженню шкільних програм з батьківства сприяють також курси підвищення кваліфікації вчителів, співпраця шкіл із місцевими (релігійними і етнічними) громадами, організація конференцій для педагогів, адміністрації шкіл, обмін досвідом тощо.

Вищезазначені особливості розв'язання проблеми статевого виховання та майбутнього батьківства/материнства в зазначених країнах, без сумніву, заслуговують більш уважного вивчення та впровадження в загальношкільні програми з метою підвищення кваліфікаційного рівня вихователів з окресленої освітньої проблеми в нашій державі. На нашу думку, використання багатогранного зарубіжного досвіду підготовки учнівської молоді до усвідомленого батьківства/материнства сприятиме інтенсивнішій інтеграції нашої країни у європейську спільноту.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що уряди багатьох держав Європи, зіштовхнувшись з негативними аспектами сексуальної революції, усвідомили серйозність цієї проблеми та створили об'єктивні шляхи її вирішення, розробили таку соціальну політику, яка базується на принципі

відкритості питань сексуальної просвіти, статевого виховання та підготовки до дорослого самостійного життя й відповідального батьківства, але це аж ніяк не є пропагандою та популяризацією питань для підростаючого покоління.

Вивчення досвіду країн Євросоюзу доводить доцільність запровадження в практику вітчизняних закладів освіти позитивного досвіду, в основу якого покладені наукові доробки як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. А звернення до досвіду цих країн дає змогу науковцям краще зрозуміти вітчизняну виховну систему з позиції нової педагогічної парадигми, розширити науково-теоретичні підходи щодо усвідомлення навчального закладу як демократичної освітньої установи, де здійснюється статеve виховання учнівської молоді та підготовка до майбутнього сімейного життя й батьківства через позакласну та позашкільну діяльність, побудову партнерської мережі з громадськими та релігійними організаціями, а також виявити можливості застосування найбільш цінних, оригінальних ідей, передового зарубіжного педагогічного досвіду у цій царині.

Література

1. Даценко, І.М. Підготовка учнівської молоді до життя в сім'ї у республіці Польща : автореф. дис. ... пед. наук : 13.00.07 / Ірина Миколаївна Даценко. – Тернопіль, 2008. – 18 с.
2. Кравець, В. Основні підходи до сексуальної соціалізації учнівської молоді в країнах Західної та Східної Європи / В. Кравець // Статева соціалізація та підготовка учнівської молоді до сімейного життя у педагогіці та шкільній практиці зарубіжних країн : [Монографія] / за ред. члена-кореспондента АПН України, проф. В. Кравця. – Тернопіль : ТзОВ «Видавництво Астон», 2009. – С. 172-203.
3. Левчик, Н. С. Підготовка учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у США та Великій Британії : дис. ... пед. наук : 13.00.07 / Наталія Стефанівна Левчик. – Тернопіль, 2010. – 180 с.
4. Паничок, Т. Я. Статеve виховання учнівської молоді у Німеччині : дис. ... пед. наук : 13.00.07 / Тетяна Ярославівна Паничок. – Тернопіль, 2010. – 163 с.
5. Kontula O. Reproductive health behavior of young Europeans / Osmo Kontula // The role of education and information. – 2004. – V. 2. – 100 p.
6. Risor H. Sex education in school in Denmark. Does Foreigning for Familieplanlaegning (the Danish PPA) have a role to play? / H. Risor [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12178333>.

O.V.Byalik

The experience of the EU with regard to pupil's sex education and its preparation for married life and responsible parenthood

Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tichina (Uman, Ukraine)

The article highlights the experience of sex education pupil's raskryvayutsy aits features and caused the need for the training of young people for a future family life and responsible parenthood in the EU. In particular, special attention is paid to the study of the experience of leading EU countries like Scandinavia, where the quality of sex education generally recognized worldwide and is characterized by open views on issues of sexuality.

The system of adult family life and responsible parenthood in Poland has gone from optional to mandatory self-employment subject, overcoming many obstacles. The organization of sex education and preparation of youth for family life at present dominated competence base dap pro ach, which aim sat developing pupil's desire for spiritual and physical perfection, the capacity for choice behavior, self-organization, self-management, the ability to communicate with people of the opposite sex.

Sex education in Germany is part of the education and the primary means of promoting marriage and family. The know ledge gained by students as a result of sex education aimed at developing children and youth perceptions of responsible partnership, respect both to himself and to the o the sex, mutual understanding and mutual assistance in the future marriage.

Department of Education and Science of the United Kingdom issued a document to start in traducing courses on sexual education of pupil's and prepare them for future fatherhood through had rence to a multidisciplinary and integrative approach by introducing variabler at es for students of certain ages.

Keywords: *sexual education, pupil, preparing for the future married life and responsible parenthood, countries of European Union.*

References

1. Dacenko, I.M. (2008). Pidhotovka uchnivskoi molodi do zuttia v simii v respubliki Polska [Pedagogical Conditions] (Doctoral dissertation, Ternopol).
2. Kraves, V. (2009). Osnovni pidhodi do secsualnoi socializatsii uchnivskoi molodi v krainah Zahidnoi ta Shidnoi Evropy [Teacher of a Subject Conception "Persons Sexual Life"]. Monografia, Ternopol.
3. Levchik, N.S. (2010).Pidhotovka uchnivskoimolodi do vikonannia batkivski oboviazkiv v SCHA ta Velikii Britanii [Pedagogical Conditions] (Doctoral dissertation, Ternopol).
4. Panichok, T.I.A. (2010). Statevy khovannia uchnivskoi molodi v Nimechyni [Pedagogical Conditions] (Doctoral dissertation, Ternopol).
5. Kontula, O. Reproductive health behavior of young Europeans [Teacher of a Subject Conception "Persons Sexual Life"]. In the role of education and information.
6. Risor, H. Sex education in school in Denmark. Does Forening en for Famili eplanlaegning (the Danish PPA) have a roletoplay? [http : // www.ncbi.nlm.nih.gov](http://www.ncbi.nlm.nih.gov).